

KRIMINOLOGIYA VA JINOIY ODIL SUDLOV

ILMIY-AMALIY JURNAL

2026-yil 2-son

VOLUME 6 / ISSUE 2 / 2026
ISSUE DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.CCJ.6.2](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.CCJ.6.2).

ISSN 2181-2179
DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.CCJ](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.CCJ)

Crossref
Content
Registration

**MUASSIS:
TOSHKENT DAVLAT YURIDIK
UNIVERSITETI**

“Kriminologiya va jinoiy odil sudlov” ilmiy-amaliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2021-yil 18-martda 1160-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Ushbu jurnal O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi bilan hamkorlikda tashkil etilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
Y. Yarmolik, M. Sharifova, Sh. Beknazarova, E. Mustafayev, K. Abduvaliyeva, E. Sharipov, X. Yuldasheva.

Musahhih:
R. Yunusova

Texnik muharrir:
U. Sapayev
Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.
Faks: (0371) 233-37-48.
Veb-sayt: www.ccj.tsul.uz
E-mail: criminologyjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1386.

Nashriyot litsenziyasi
№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2026-yil 19-iyunda bosmaxonaga topshirildi.
Qog‘oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog‘i: 22,5.
Adadi: 100. Buyurtma: № 70.

Bosmaxona litsenziyasi
29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY’ATI

BOSH MUHARRIR

Q. Abdurasulova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

Y. Kolenko – O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi boshlig‘ining birinchi o‘rinbosari

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

D. Bazarova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

MAS‘UL MUHARRIR

Sh. Xaydarov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi mudiri o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI A‘ZOLARI

M. Rustambayev – O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti boshlig‘i, yuridik fanlar doktori, professor

A. Otajonov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

O. Mahkamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi dotsent v.b., yuridik fanlar doktori

N. Salayev – O‘zbekiston Respublikasi Odil sudlov akademiyasi prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

S. Niyozova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

V. Davlyatov – O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi huzuridagi Parlament tadqiqotlari instituti direktorining o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

A. Baratov – Toshkent davlat yuridik universiteti Kriminalistika va sud ekspertizasi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar nomzodi

D. Musayev – Bojxona institutining Umumhuquqiy fanlar kafedrasini boshlig‘i, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

I. Nikonov – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi boshqarma boshlig‘i, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

N. Hojiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi dotsenti v.b.

P. Xojabekov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi o‘qituvchisi, yuridik fanlar nomzodi

D. Nurumov – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho‘basi professori v.b., yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

**УЧРЕДИТЕЛЬ:
ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

Научно-практический журнал «Криминология и уголовное правосудие» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 18 марта 2021 года с удостоверением № 1160.

Журнал создан при сотрудничестве с Правоохранительной академией Республики Узбекистан.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Е. Ярмолик, М. Шарифова, Ш. Бекназарова, Э. Мустафаев, К. Абдувалиева, Э. Шарипов, Х. Юлдашева.

Корректор:

Р. Юнусова

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.

Тел.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Факс: (0371) 233-37-48.

Веб-сайт: www.ccj.tsul.uz

E-mail: criminologyjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1386.

Издательская лицензия от

29.11.2023, № 174625.

Журнал передан в типографию
18.06.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 22,5. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 70.

Лицензия типографии от

№ 174626, 29.11.2023.

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного
юридического университета.

100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

К. Абдурасулова – профессор сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Е. Коленко – первый заместитель начальника Правоохранительной академии Республики Узбекистан

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Д. Базарова – заведующая сектором уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Ш. Хайдаров – заместитель заведующего сектором уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

М. Рустамбаев – начальник Университета общественной безопасности Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

А. Отажонов – профессор сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

О. Махкамов – и. о. доцента сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Н. Салаев – проректор Академии правосудия Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

С. Ниёзова – профессор сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

В. Давлятов – заместитель директора Института парламентских исследований при Законодательной палате Олий Мажлиса Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

А. Баратов – заведующий сектором криминалистики и судебной экспертизы Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук

Д. Мусаев – начальник кафедры общеправовых дисциплин Таможенного института, доктор философии по юридическим наукам, доцент

И. Никонов – начальник управления Администрации Президента Республики Узбекистан, доктор философии по юридическим наукам

Н. Хожиев – и. о. доцента сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета

П. Хожабеков – преподаватель сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук

Д. Нурумов – и. о. профессора сектора судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

**FOUNDER:
TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW**

The scientific-practical journal "Criminology and Criminal Justice" was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on March 18, 2021, with certificate No. 1160.

This journal was founded in cooperation with the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Yarmolik, M. Sharifova, Sh. Beknazarova,
E. Mustafaev, K. Abduvaliyeva, E. Sharipov,
Kh. Yuldasheva.

Proofreader:
R. Yunusova

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Editorial office address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.

Phone: (0371) 233-66-36,
233-41-09.

Fax: (0371) 233-37-48.

Website: www.ccj.tsul.uz

E-mail: criminologyjournal@tsul.uz

Subscription index: 1386.

Publishing license
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 18.06.2026.
Paper size: A4. Cond.p.f: 22,5.
Units: 100. Order: № 70.

Printing house license
№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city, Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

Q. Abdurasulova – Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

Y. Kolenko – First Deputy Head of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF

D. Bazarova – Head of the Department of Criminal Procedural Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

EXECUTIVE EDITOR

Sh. Khaydarov – Deputy Head of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

M. Rustambayev – Head of the University of Public Security of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

A. Otajonov – Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

O. Mahkamov – Acting Associate Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

N. Salaev – Deputy Rector of the Academy of Justice of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

S. Niyozova – Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

V. Davlyatov – Deputy Director of the Institute of Parliamentary Research under the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

A. Baratov – Head of the Department of Criminalistics and Forensic Examination of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences

D. Musaev – Head of the Department of General Legal Sciences of the Customs Institute, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

I. Nikonov – Head of a Department of the Administration of the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

N. Hojiyev – Acting Associate Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law

P. Khojabekov – Lecturer of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences

D. Nurumov – Acting Professor of the Department of Judiciary, Advocacy and Law Enforcement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

Hakimov Komil Baxtiyarovich

GIYOHVANDLIK VOSITALARI YOKI ULARNING ANALOGLARI BILAN
QONUNGA XILOF RAVISHDA MUOMALA QILGANLIK UCHUN JINOIY
JAVOBGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI11

Abzalova Xurshida Mirziyotovna

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT HUQUQIDA EVTANAZIYA:
IJTIMOIY-HUQUQIY, AXLOQIY VA JINOYAT-HUQUQIY JIHATLAR21

Xudaykulov Feruzbek Xurramovich

JINOYAT HUQUQIDA SABABIY BOG'LANISHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI30

Fazilov Farxod Maratovich

PUL MABLAG'LARINI LEGALLASHTIRISH (YUVISH) JINOYATI SUBYEKTIV
BELGILARINING JINOYAT-HUQUQIY TAHLILI44

Karaketova Dilnoza Yuldashevna

YURIDIK SHAXSLAR JINOYAT SUBYEKTI SIFATIDA57

Matviyenko Irina Aleksandrovna, AllahRakha Naim

O'ZBEKISTONDA KIBERTA'QIBNING HUQUQIY KO'RINMASLIGI:
SUD QARORLARINI TAHLIL QILISH69

Jumaniyozova Zarnigor Maxammadi qizi

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT KODEKSIDA ODAM SAVDOSI UCHUN
JAVOBGARLIK EVOLYUTSIYASI81

Utayev Xusniddin Xurramovich

RAQAMLI FIRIBGARLIKDA QASD, MOTIV VA JINOYAT SUBYEKTINING
JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI92

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

Mamadaliyev Umid Yo'ldashevich

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT PROTSESSIDA EKSTRADITSIYA
INSTITUTINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH VA AMALGA OSHIRISHNING
ZAMONAVIY MUAMMOLARI101

Karimov Abdumalik Abdumutal o'g'li

YOSHLAR ORASIDA EKSTREMIZM BILAN BOG'LIQ JINOYATLARGA
QARSHI KURASHISHNING KRIMINALISTIK USULLARINI RIVOJLANTIRISH
BO'YICHA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI110

Fatullayev Shodmonbek Madatovich

JINOYAT ISHIDA EKSPERTIZA TAYINLASH TARTIBI VA UNGA QO'YILADIGAN

PROTSESSUAL TALABLAR 119

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

Musayev Djamaliddin Kamalovich

XALQARO HAMKORLIK GIYOHVANDLIK VOSITALARINING NOQONUNIY

AYLANISHIGA QARSHI KURASHISH ASOSI SIFATIDA 133

12.00.15 – KRIMINOLOGIYA

Abdurasulova Kumrinisa Raimkulovna, Davranov Xusniddin Baxranovich

ICHKI ISHLAR ORGANLARI XODIMLARINING KORRUPTSIYAVIY JINOYATLAR

SODIR ETISH SABABLARI VA ULARGA IMKON BERGAN SHART-SHAROITLAR 144

Niyozova Salomat Saparovna

O'Z JONIGA QASD QILISHNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA UNGA IMKON

BERGAN SHART-SHAROITLARIGA DOIR ILMIY YONDASHUVLAR 156

Tojiyev Jo'rabek Muxtorovich

JINOYAT PROTSESSIDA VOYAGA YETMAGANLAR ISHTIROKIDA PEDAGOG VA

PSIXOLOGNING PROTSESSUAL MAQOMI HAMDA FUNKSIYALARI 170

Nasriyeva Dilnoza Narzulloyevna

AYOLLAR TOMONIDAN SODIR ETILADIGAN EKSTREMIZM BILAN BOG'LIQ

JINOYATLAR TUSHUNCHASI, UNING IJTIMOIIY XAVFLILIGI 182

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

Хакимов Комил Бахтиярович

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УГОЛОВНОЙ
ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НЕЗАКОННЫЙ ОБОРОТ НАРКОТИЧЕСКИХ
СРЕДСТВ ИЛИ ИХ АНАЛОГОВ11

Абзалова Хуршида Мирзиятовна

ЭВТАНАЗИЯ В УГОЛОВНОМ ПРАВЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН:
СОЦИАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ, НРАВСТВЕННЫЕ И УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ
АСПЕКТЫ21

Худайкулов Ферузбек Хуррамович

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИЧИННОЙ СВЯЗИ
В УГОЛОВНОМ ПРАВЕ30

Фазилов Фарход Маратович

УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ СУБЪЕКТИВНЫХ ПРИЗНАКОВ
ПРЕСТУПЛЕНИЯ ЛЕГАЛИЗАЦИИ (ОТМЫВАНИЯ) ДЕНЕЖНЫХ СРЕДСТВ44

Каракетова Дилноза Юлдашевна

ЮРИДИЧЕСКИЕ ЛИЦА КАК СУБЪЕКТЫ ПРЕСТУПЛЕНИЯ57

Матвиенко Ирина Александровна, АллахРакха Наим

ПРАВОВАЯ НЕВИДИМОСТЬ КИБЕРПРЕСЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ:
АНАЛИЗ СУДЕБНЫХ РЕШЕНИЙ69

Жуманиязова Зарнигор Махаммади кизи

ЭВОЛЮЦИЯ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ТОРГОВЛЮ ЛЮДЬМИ
В УГОЛОВНОМ КОДЕКСЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН81

Утаев Хусниддин Хуррамович

УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА УМЫСЛА, МОТИВА И
СУБЪЕКТА ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРИ ЦИФРОВОМ МОШЕННИЧЕСТВЕ92

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

Мамадалиев Умид Юлдашевич

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И
РЕАЛИЗАЦИИ ИНСТИТУТА ЭКСТРАДИЦИИ В УГОЛОВНОМ
ПРОЦЕССЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 101

Каримов Абдумалик Абдумутал угли

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИХ МЕТОДОВ
ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЯМ ЭКСТРЕМИСТСКОЙ
НАПРАВЛЕННОСТИ СРЕДИ МОЛОДЁЖИ

110

Фатуллаев Шодмонбек Мадатович

ПОРЯДОК НАЗНАЧЕНИЯ ЭКСПЕРТИЗЫ ПО УГОЛОВНОМУ ДЕЛУ И
ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ, ПРЕДЪЯВЛЯЕМЫЕ К НЕЙ

119

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

Мусаев Джамалиддин Камалович

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО КАК ОСНОВА ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ
НЕЗАКОННОМУ ОБОРОТУ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ

133

12.00.15 – КРИМИНОЛОГИЯ

Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна, Давранов Хусниддин Бахранович

ПРИЧИНЫ СОВЕРШЕНИЯ КОРРУПЦИОННЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ
СОТРУДНИКАМИ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ И СПОСОБСТВУЮЩИЕ
ИМ УСЛОВИЯ

144

Ниёзова Саломат Сапаровна

НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ К ПРИЧИНАМ СУИЦИДА И УСЛОВИЯМ,
СПОСОБСТВУЮЩИМ ЕГО СОВЕРШЕНИЮ

156

Тожиев Журабек Мухторович

ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ СТАТУС И ФУНКЦИИ ПЕДАГОГА И ПСИХОЛОГА
В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ С УЧАСТИЕМ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

170

Насриева Дилноза Нарзуллоевна

ПОНЯТИЕ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ЭКСТРЕМИСТСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ,
СОВЕРШАЕМЫХ ЖЕНЩИНАМИ, И ИХ ОБЩЕСТВЕННАЯ ОПАСНОСТЬ

182

CONTENTS

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

Hakimov Komil Bakhtiyarovich

SOME ISSUES OF IMPROVING CRIMINAL LIABILITY FOR THE ILLICIT
TRAFFICKING OF NARCOTIC DRUGS OR THEIR ANALOGUES11

Abzalova Khurshida Mirziyotovna

EUTHANASIA IN THE CRIMINAL LAW OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN:
SOCIO-LEGAL, MORAL AND CRIMINAL-LAW ASPECTS21

Khudaykulov Feruzbek Khurramovich

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF CAUSABILITY IN CRIMINAL LAW30

Fazilov Farkhod Maratovich

CRIMINAL-LEGAL ANALYSIS OF SUBJECTIVE CHARACTERISTICS
OF THE CRIME OF LAUNCHING (MONEY LAUNDERING)44

Karaketova Dilnoza Yuldashevna

LEGAL ENTITIES AS SUBJECTS OF CRIME57

Matvienko Irina Aleksandrovna, AllahRakha Naeem

THE LEGAL INVISIBILITY OF CYBERSTALKING IN UZBEKISTAN:
AN ANALYSIS OF JUDICIAL DECISIONS69

Jumaniyozova Zarnigor Makhmadi kizi

EVOLUTION OF LIABILITY FOR HUMAN TRAFFICKING IN THE CRIMINAL
CODE OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN81

Utaev Husniddin Khurramovich

CRIMINAL LAW CHARACTERISTICS OF INTENT, MOTIVE,
AND THE OFFENDER IN DIGITAL FRAUD92

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

Mamadaliev Umid Yuldashevich

MODERN ISSUES OF LEGAL REGULATION AND IMPLEMENTATION
OF THE EXTRADITION INSTITUTION IN THE CRIMINAL PROCESS
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 101

Karimov Abdumalik Abdumutal ugli

EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES IN THE DEVELOPMENT
OF CRIMINALISTIC METHODS OF COMBATING CRIMES RELATED
TO EXTREMISM AMONG YOUNG PEOPLE 110

Fatullaev Shodmonbek Madatovich

PROCEDURE FOR APPOINTING FORENSIC EXAMINATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS AND PROCEDURAL REQUIREMENTS	119
--	-----

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

Musaev Djamaliddin Kamalovich

INTERNATIONAL COOPERATION AS THE FOUNDATION FOR COMBATING ILLICIT DRUG TRAFFICKING	133
---	-----

12.00.15 – CRIMINOLOGY

Abdurasulova Kumrinisa Raimkulovna, Davranov Khusniddin Bakhranovich

REASONS FOR THE COMMISSION OF CORRUPTION CRIMES BY EMPLOYEES OF INTERNAL AFFAIRS BODIES AND THE CONDITIONS THAT ENABLED THEM	144
---	-----

Niyozova Salomat Saparovna

SCIENTIFIC APPROACHES TO THE CAUSES OF SUICIDE AND THE CONDITIONS CONTRIBUTING TO ITS COMMISSION	156
---	-----

Tojiev Jurabek Mukhtorovich

PROCEDURAL STATUS AND FUNCTIONS OF A PEDAGOGUE AND A PSYCHOLOGIST IN CRIMINAL PROCEEDINGS INVOLVING MINORS	170
---	-----

Nasrieva Dilnoza Narzullaevna

THE CONCEPT OF CRIMES RELATED TO EXTREMISM COMMITTED BY WOMEN, ITS SOCIAL DANGER	182
---	-----

Kelib tushgan / Получено / Received: 10.02.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 06.03.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 18.06.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.ccj.6.2./RUUJ7329>
UDC: 343.221.51(045)(575.1)

YURIDIK SHAXSLAR JINOYAT SUBYEKTI SIFATIDA

Karaketova Dilnoza Yuldashevna,

Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya
va korrupsiyaga qarshi kurashish

sho'bası dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8586-2328>

e-mail: d.yu.karaketova@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada yuridik shaxslarni jinoyat huquqida jinoyat subyekti sifatida tan olish masalasi yoritilgan. Tadqiqot ishida yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligiga oid fiktiv, realistik, funksional va institutsional nazariyalar tahlil qilingan. Shuningdek, xorijiy davlatlar qonunchiligida yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligini tartibga solish masalasi ko'rib chiqilgan. Muallif klassik jinoyat huquqi tamoyillariga tayangan holda yuridik shaxslarni jinoyat subyekti sifatida to'g'ridan to'g'ri tan olish masalasiga munosabat bildirib, korporativ jinoyatchilikka qarshi kurashish uchun samarali va zamonaviy huquqiy mexanizmlarni ishlab chiqish zarurligini asoslab bergan. Maqolada yuridik shaxslar javobgarligini joriy etishning afzallik va kamchiliklari ham ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: yuridik shaxs, jinoyat subyekti, jinoiy javobgarlik, korporativ jinoyatchilik, korporativ ayb, jinoyat huquqi, xalqaro tajriba

ЮРИДИЧЕСКИЕ ЛИЦА КАК СУБЪЕКТЫ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Каракетова Дилноза Юлдашевна,

доктор философии по юридическим наукам,
доцент сектора уголовного права, криминологии
и противодействия коррупции Ташкентского
государственного юридического университета

Аннотация. В статье освещается вопрос признания юридических лиц субъектами преступления в уголовном праве. В рамках исследования проанализированы фиктивная, реалистическая, функциональная и институциональная теории уголовной ответственности юридических лиц. Кроме того, рассмотрены вопросы правового регулирования уголовной ответственности юридических лиц в законодательстве зарубежных государств. Автор, опираясь на классические принципы уголовного права, выражает свою позицию относительно признания юридических лиц самостоятельными субъектами преступления и обосновывает необходимость разработки эффективных и современных правовых механизмов противодействия корпоративной преступности. В статье так-

же раскрываются преимущества и недостатки введения уголовной ответственности юридических лиц.

Ключевые слова: юридическое лицо, субъект преступления, уголовная ответственность, корпоративная преступность, корпоративная вина, уголовное право, международный опыт

LEGAL ENTITIES AS SUBJECTS OF CRIME

Karaketova Dilnoza Yuldashevna,

Associate Professor of the Department of Criminal Law,
Criminology and Anti-Corruption,
Tashkent State University of Law,
Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Abstract. *The article examines the issue of recognizing legal entities as subjects of a crime in criminal law. The study analyzes fictitious, realistic, functional, and institutional theories regarding the criminal liability of legal entities. The issue of regulating the criminal liability of legal entities in the legislation of foreign countries was also considered. Based on the principles of classical criminal law, the author addresses the issue of the direct recognition of legal entities as subjects of a crime and justifies the need to develop effective and modern legal mechanisms for combating corporate crime. The article also highlights the advantages and disadvantages of introducing legal liability.*

Keywords: *legal entity, subject of a crime, criminal liability, corporate crime, corporate guilt, criminal law, international experience*

Kirish

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 14-maydagi PQ-3723-sonli qarorida (President of Uzbekistan, 2018) xalqaro amaliyotda e'tirof etilgan jinoyat-huquqiy institutlarning yetarli darajada implementatsiya qilinmaganligi, jumladan, yuridik shaxslar jinoiy javobgarligining mavjud emasligi ushbu sohada bir qator tizimli muammo va kamchilik sifatida ko'rsatilgan.

Ekologiya sohasidagi hamda korrupsiyaviy jinoyatlarga qarshi kurashish samaradorligini oshirish maqsadida olimlar tomonidan yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligini belgilashga oid takliflar tobora ko'proq ilgari surilmoqda. Jumladan, G'. Alimov va D.M. Kushbakovlar yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligini qonunchilikka kiritishni taklif qilishadi (Alimov, 2019; Kushbakov, 2021). Bunda ular korrupsion va ekologik huquqbuzarliklar uchun yuridik shaxslarga nisbatan jinoiy javobgarlik o'rnatilishi orqali bunday huquqbuzarliklar sodir etilgan yuridik shaxslar faoliyatini to'xtatib turish hamda yetkazilgan zararlarni undirish imkoniyatini kengaytirish kabi holatlar bilan asoslashga harakat qilishgan.

Bugungi kunda 70 dan ortiq mamlakatlarda yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligi qonunchilikda mustahkamlangan (Alimov & Israilov, 2020).

Yuridik shaxslarning jinoyat subyekti sifatida tan olinishi jinoyat huquqidagi eng dolzarb va bahsli mavzulardan biri bo'lib, bu masala nazariy, huquqiy va amaliy nuqtayi nazardan keng tahlilni talab qiladi.

Asosiy qism

Yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligi bo'yicha nazariy yondashuvlar xorijiy huquqshunoslikda turli yo'nalishlarda shakllangan bo'lib, ular asosan fiktiv, real, funksional va institutsional yondashuvlarga ajratiladi. Quyida ushbu nazariyalarning mazmuni va asosiy g'oyalari ko'rib chiqiladi.

Fiktiv nazariya (Fiction theory). Ushbu nazariya yuridik shaxslarni jinoyat subyekti sifatida emas, balki huquqiy tizim tomonidan yaratilgan sun'iy konstruksiya (fiksiya) deb hisoblaydi. Bu yondashuvga ko'ra, yuridik shaxs mustaqil irodaga ega emas, uning barcha harakatlari jismoniy shaxslar tomonidan amalga oshiriladi.

Ushbu nazariyaning ildizi XIX asr huquqiy doktrinalariga borib taqaladi. Uning shakllanishi Fridrix Karl fon Saviniy (Friedrich Carl von Savigny) va uning izdoshlari faoliyati bilan bog'liq. U yuridik shaxsni "huquqiy fiksiya" sifatida talqin qilib, uning huquqiy maqomi davlatning shartli roziligi asosida shakllangan deb hisoblagan. Uning fikricha, yuridik shaxsga berilgan huquqlar davlat tomonidan sun'iy ravishda taqdim etiladigan vakolatlardir (de Montmorency, 1910).

Britaniyalik huquqshunos Ostin yuridik shaxsning fiktivligini ta'kidlab, ularning huquqiy tizimda faqat davlat ixtiyori asosida mavjud bo'lishini qayd etgan. Uning nazariyasiga ko'ra, yuridik shaxs huquqlari tabiiy emas, balki davlat tomonidan sun'iy ravishda yaratiladi (Austin, 1879).

Britaniyalik huquqshunos Pollok ham yuridik shaxslarning huquqiy subyektivligini faqat davlat irodasi bilan bog'laydi. Uning fikricha, yuridik shaxs huquqiy fiksiya bo'lib, amalda uning irodasi faqat alohida jismoniy shaxslar orqali ifodalanadi (Pollock, 1882).

Yuqoridagi mualliflar fikriga ko'ra, yuridik shaxs sun'iy tuzilma bo'lib, unda inson kabi ong va erkin iroda mavjud emas. U faqat huquqiy tizim tomonidan yaratilgan ramziy konstruksiyadir. Yuridik shaxs o'z harakatlarini doimo real shaxslar orqali amalga oshiradi. Shu sababli uning jinoiy harakatlari uchun aslida jismoniy shaxslar javobgar bo'lishi kerak. Yuridik shaxslarga nisbatan jinoiy sanksiyalarni qo'llash esa huquqiy emas, balki siyosiy yoki amaliy ehtiyojlardan kelib chiqadi. Ushbu nazariyaning muhim jihati yuridik shaxslarning huquqiy tizimdagi o'rni va mavqeyini belgilashda huquqiy hamda siyosiy omillarning ahamiyatini tushuntirishidir. Shu bilan birga, bu nazariya yuridik shaxslarga nisbatan jinoiy javobgarlikni belgilashda ehtiyotkor yondashuv zarurligini ta'kidlaydi.

Nazariya tanqidchilari esa uning yuridik shaxslar faoliyatidagi tizimli va tarkibiy kamchiliklarni yetarlicha inobatga olmasligini, shuningdek zamonaviy korporativ jinoyatchilikni bartaraf etish uchun yetarli huquqiy mexanizmlar yaratmaganligini qayd etadi.

Realistik nazariya (Real Entity Theory) yuridik shaxslarni faqat huquqiy fiksiya emas, balki real, mustaqil irodaga va shaxsiyatga ega subyekt sifatida tan oladi. Ushbu nazariyaga ko'ra, yuridik shaxs jamiyatda muayyan ijtimoiy rol o'ynaydigan va mustaqil faoliyat yuritadigan haqiqiy tashkilot hisoblanadi. Ushbu nazariyaning asosiy mazmuni quyidagilardan iborat: birinchidan, yuridik shaxs faqat huquqiy fiksiya emas, balki o'zining ijtimoiy tabiati va institutsional tuzilmasiga ega real subyektdir; ikkinchidan, uning faoliyati jamoaviy qarorlar, korporativ madaniyat va tashkilot ichidagi normalar orqali amalga oshiriladi; uchinchidan, yuridik shaxs mustaqil ravishda huquq va majburiyatlarga, jumladan, jinoiy javobgarlikka ham ega bo'lishi mumkin. Ushbu nazariya asoschilaridan biri Otto fon Gierke (1913) yuridik shaxslarni "real ijtimoiy organizm" sifatida baholagan. Uning fikricha, yuridik shaxslar faqat huquqiy konstruksiya emas, balki ijtimoiy ehtiyojlar asosida shakllangan real tashkilotlardir. Ernst Freund yuridik shaxslarning huquqiy subyektivligini tashkilot ichidagi funksional

jarayonlar bilan bog'laydi (Freund, 1962). Uning qarashlari amerikalik huquqshunolar nazariyalariga sezilarli ta'sir ko'rsatgan.

Harold J. Laski yuridik shaxslarni "ijtimoiy irodaga ega subyektlar" sifatida ko'rib, ularni jamoaviy qarorlar orqali harakat qiluvchi mustaqil subyekt deb baholaydi (Sarma, 1950).

John Dewey Amerika pragmatik maktabi vakili sifatida yuridik shaxslarning huquq subyektligi va shaxsiyatiga keng yondashib, ularni real faoliyat yurituvchi ijtimoiy institut sifatida talqin qiladi (Dewey, 1926).

Realistik nazariya yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligini asoslashda muhim ilmiy poydevor hisoblanadi. Uning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

birinchidan, u korporativ jinoyatchilikni tashkilotning o'z faoliyati bilan bog'laydi, ya'ni jinoiy xulq-atvor tashkilotning ichki siyosatlarini, korporativ madaniyati va nazorat tizimlari orqali shakllanadi;

ikkinchidan, ijtimoiy adolatni ta'minlaydi, chunki realistik yondashuv faqat xodimlarga emas, balki tashkilotning o'ziga ham javobgarlik yuklaydi va shu orqali samarali javobgarlik mexanizmini yaratadi;

uchinchidan, tizimli profilaktika imkoniyatini yaratadi, ya'ni yuridik shaxsning javobgarligi tashkilot faoliyatini qayta ko'rib chiqish, ichki nazoratni kuchaytirish va jinoyatlarning oldini olishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, realistik nazariya yuridik shaxslarni jinoyat huquqining to'laqonli subyekti sifatida ko'rishga imkon beradi. Ushbu nazariya huquqiy fiksiyalardan farqli o'laroq, tashkilotlarning real faoliyati va ijtimoiy ta'sirini inobatga oladi. Jahon amaliyotida mazkur yondashuv asosida yuridik shaxslarga nisbatan javobgarlikni belgilash tizimi joriy etilmoqda. Shu bois O'zbekistonda ham korporativ jinoyatchilikka qarshi kurashishda realistik nazariyani ilmiy va huquqiy jihatdan o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Funksional nazariya. Amerikalik huquqshunos Mixaylis Diamantis ushbu yondashuv orqali yuridik shaxslarning javobgarligini ularning muayyan vazifalarni bajarishdagi funksiyalari, ichki tizimlari va qaror qabul qilish jarayonlari bilan bog'liq holda tahlil qiladi (Diamantis, 2019).

Funksional yondashuvga ko'ra, yuridik shaxs jinoyat huquqining subyekti sifatida ichki faoliyatdagi tashkiliy kamchiliklar, boshqaruv tizimining nosog'lomligi yoki nazorat mexanizmlarining yetishmasligi natijasida jinoiy xatti-harakatlarni sodir etadi.

Yuridik shaxslar real shaxs emas, balki ijtimoiy vazifalarni bajaruvchi institutlar hisoblanadi. Shu sababli jinoiy javobgarlik ham alohida shaxslarni jazolash emas, balki tashkilot faoliyatini qayta ko'rib chiqish va uni isloh qilishga majburlash maqsadini ko'zlaydi.

Diamantis jinoyatni tashkilotning "bilish qobiliyati" (corporate knowledge) bilan bog'laydi. Uning fikricha, yuridik shaxsning javobgarligi jamoaviy bilim va ichki axborot oqimlari qanday tashkil etilganiga bog'liq. Agar tashkilot boshqaruvi xodimlar yoki bo'limlar o'rtasidagi aloqalarni samarali tashkil qilmagan bo'lsa, bunday tizim "bilim yetkazishdagi muvaffaqiyatsizlik" orqali jinoyatga olib kelishi mumkin. Shu bois jinoyat shaxsiy ayb emas, balki funksional tizimdagi institutsional nosozlik sifatida baholanishi lozim. Uning fikricha, tashkilot jamoaviy subyekt bo'lib, undagi bilim va qarorlar funksional jihatdan taqsimlangan holda shakllanadi.

Ushbu yondashuvning afzalliklari quyidagilardan iborat: birinchidan, jamoaviy aybni tashkilot ichidagi funksiyalar bilan bog'lash imkonini beradi; ikkinchidan, jinoyatni individual shaxslarga to'liq yuklash o'rniga, tashkilotning ichki tizimini tahlil qilishni talab etadi;

uchinchidan, korporativ jinoyatchilikni mustaqil institut sifatida anglash imkonini yaratadi; to'rtinchidan, qonunchilikni ehtiyot choralari, idoralararo aloqalar va jamoaviy mas'uliyat orqali takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kamchiliklari sifatida esa korporativ bilimni huquqiy jihatdan aniqlash va o'lchash murakkab jarayon ekanligi qayd etiladi; aybni aniqlash jarayonida funksional tuzilmalar o'rtasidagi chegaralar aniq bo'lmasligi mumkin; amaliyotda bu yondashuv yirik tashkilotlar uchun samaraliroq bo'lsa-da, kichik biznes subyektlarida qo'llashda muayyan qiyinchiliklar yuzaga keladi.

Diamantisning funksional yondashuvi AQShdagi korporativ huquq islohotlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Yevropa Ittifoqi, Avstraliya va Kanada huquq tizimlarida ham korporativ javobgarlikni tashkilot funksiyalari asosida baholash amaliyoti shakllanmoqda.

Ushbu nazariya jinoyatni shaxsiy xatti-harakat sifatida emas, balki institutsional xulq sifatida talqin etuvchi yondashuv sifatida tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston huquq tizimida ham ushbu nazariya tashkilotlar faoliyatini jinoyatlardan himoya qilish, nazorat mexanizmlarini kuchaytirish hamda korporativ madaniyatni rivojlantirish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Institutsional yondashuv zamonaviy korporativ tashkilotlarning ichki tuzilishi, madaniyati va normalariga asoslangan holda jinoyatni tushuntiruvchi samarali nazariy ramka sifatida ajralib turadi. Niderlandiyalik kriminolog va huquqshunos Judith van Erp (2018) ushbu yondashuvning yetakchi vakillaridan biri hisoblanadi. Uning tahlillariga ko'ra, korporativ jinoyat individual shaxslar darajasida emas, balki institutlar (tashkilotlar) darajasida shakllanadigan tizimli muammodir.

Institutsional yondashuvga ko'ra, tashkilotlar faqat yuridik shaxs sifatida emas, balki ijtimoiy institut sifatida faoliyat yuritadi. Ularda muayyan madaniyat, me'yorlar va institutsional odatlar shakllangan bo'lib, ular tashkilotning barcha qaror va xatti-harakatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Ushbu yondashuvga ko'ra, jinoyat shaxsning individual xohishi natijasi emas, balki tashkilotda hukmron bo'lgan amaliyotlar va korporativ qoidalar ta'sirida yuzaga kelishi mumkin. Korporativ jinoyat strukturaviy, tizimli va madaniy xususiyatga ega hodisa sifatida talqin qilinadi. Shu sababli javobgarlikni alohida shaxsga emas, balki institutning o'ziga qaratish zarur deb hisoblanadi.

Bunda tashkilot ichidagi korporativ madaniyat, mehnat munosabatlari, hokimiyat vertikasi va axloqiy me'yorlar jinoyatchilikka moyillikni shakllantiruvchi asosiy omillar sifatida baholanadi. Institutsional yondashuvga ko'ra, aniq maqsadlarga juda yuqori bosim qo'yilgan tashkilotlarda xodimlar ko'p hollarda qonunga xilof harakatlarni "normal" holat sifatida qabul qilishi mumkin. Agar tashkilot ichida nazorat mexanizmlari sust bo'lsa, rag'batlantirish tizimi axloqiy mezonlarga emas, balki faqat natijaga bog'langan bo'lsa, jinoyat sodir etish holatlari ortadi. Bunday muhitda xatti-harakatlar shaxsiy emas, balki institutsional xulq-atvor sifatida namoyon bo'ladi.

Mazkur yondashuvda javobgarlik faqat jazolashni emas, balki tashkilot ichidagi o'zgarishlarni rag'batlantiruvchi choralarni ham nazarda tutadi. Jumladan, ichki nazorat tizimini qayta ko'rib chiqish, korporativ madaniyatni yangidan shakllantirish hamda axloqiy ta'lim mexanizmlarini joriy etish kabi choralar muhim ahamiyatga ega.

2000-yillar boshidan boshlab Yevropa Ittifoqi davlatlarida, xususan Niderlandiya, Fransiya va Germaniyada korporativ madaniyat asosida javobgarlik belgilash amaliyoti keng tarqalgan. Yirik banklar, transmilliy kompaniyalar va farmatsevtika konsernlariga nisbatan qo'zg'atilgan

jinoyat ishlarida tashkilot ichidagi axloqiy me'yorlar, boshqaruv jarayonlari va qaror qabul qilish tartiblari asosiy tahlil obyektiga aylangan.

Xorijiy davlatlarning bir qator olimlari tomonidan yuridik shaxslar javobgarligi ko'pincha korporatsiyalar javobgarligi sifatida talqin qilinadi.

Jennifer Arlen (2022) korporatsiyalarning jinoiy javobgarligiga oid turli nazariy yondashuvlarni tahlil qilib, ularning samaradorligini baholashga harakat qilgan. U korporativ jinoyatlarning oldini olish va ularni to'g'ri yo'naltirish uchun quyidagi huquqiy mexanizmlarni taklif etadi:

- javobgarlikning samarali mexanizmlarini joriy etish: korporatsiyalarning jinoiy javobgarligini belgilashda ularning ichki nazorat tizimlari va komplayens dasturlarining samaradorligini inobatga olish lozim. Bu yondashuv korporativ jinoyatlarning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi;

- ichki komplayens dasturlarining samaradorligi: korporatsiyalarning ichki komplayens tizimlarini takomillashtirish va ularning samaradorligini oshirish orqali jinoiy qilmishlarni kamaytirish mumkinligi ta'kidlanadi;

- hamkorlikni rivojlantirish: korporatsiyalarning huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan hamkorligini rag'batlantirish hamda o'zaro xabar berish mexanizmlarini joriy etish orqali jinoiy javobgarlikni kamaytirish mumkinligi taklif etiladi.

Judith Gabriël van Erp korporativ jinoyatlar faqat ayrim shaxslarning "yomon niyati" natijasi emasligini, balki korporatsiyadagi xodimlar tashkilotning tuzilishi, madaniyati va amaliyotlari bilan chambarchas bog'liqligini ta'kidlaydi. Korporatsiyalar o'z a'zolariga lavozimlar, rag'batlantirish tizimlari, tarmoqlar, qoidalar, odatlar va ishonch tizimlarini taqdim etadi, bu esa jinoyat sodir etish ehtimolini oshiradi (Van Erp, 2018).

Stephen F. Smith (2022) korporativ jinoiy javobgarlik masalasini tanqid qilib, uni bekor qilish zarurligini ilgari suradi. Uning fikricha, korporativ jinoiy javobgarlikning amaldagi tizimi samarasiz va adolatsiz bo'lib, uning o'rniga fuqarolik va ma'muriy sanksiyalarni kuchaytirish lozim.

Uning fikricha, korporativ jinoiy javobgarlik quyidagi kamchiliklarga ega:

- haqiqiy aybdorlikning yo'qligi: korporatsiyalar shaxsiy jinoiy niyatga (*mens rea*) ega bo'la olmaydi. Har qanday jinoiy xatti-harakat korporatsiyada ishlovchi jismoniy shaxslar tomonidan sodir etiladi. Shu bois yuridik shaxsni jinoiy javobgar deb topish huquqiy asosga ega emas;

- ortiqcha jazolash va ikki karra javobgarlik: korporatsiya jinoiy javobgarlikka tortilganda, bu uning aksiyadorlari, xodimlari va mijozlari uchun salbiy oqibatlarga olib keladi. Shu bilan birga, aybdor xodimlar alohida javobgarlikka tortilishi natijasida ikki karra jazo holati yuzaga keladi;

- jazoning preventiv samarasizligi: korporatsiyalarga qo'llanadigan yirik jarimalar va moliyaviy sanksiyalar jinoyatlarning oldini olishda samarali vosita bo'la olmaydi, aksincha, oddiy aksiyadorlar va xodimlarga salbiy ta'sir ko'rsatadi;

- jinoiyat huquqi mohiyatiga zidligi: jinoiyat huquqi shaxsiy javobgarlikka asoslanadi, korporatsiyalar esa shaxs hisoblanmagani uchun ularga nisbatan jinoiy jazo qo'llash huquqiy jihatdan bahsli hisoblanadi.

A.I. Rarog yuridik shaxslarga nisbatan jinoiy javobgarlikni joriy etishni "antropotsentrizmdan chetlashish" sifatida baholaydi va ushbu institutni jinoiyat huquqining klassik tizimida qo'llashda ehtiyotkorlik bilan yondashish zarurligini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, u yuridik shaxslarga nisbatan alohida shakldagi javobgarlik modellarini ishlab chiqishni

qo'llab-quvvatlaydi. Uning fikricha, jinoyat huquqining an'anaviy (klassik) modelida inson shaxsi jinoyat subyektlari tizimining markazida turadi. Ushbu yondashuv "antropotsentrik" deb yuritiladi va unga ko'ra:

- jinoyat subyekti faqat ongli, irodali va huquqiy qobiliyatga ega shaxs bo'lishi mumkin;
- jinoyat va ayb inson ongida shakllanadi, yuridik shaxs esa bunday qobiliyatga ega emas;
- shu bois yuridik shaxsni jinoyat subyekti sifatida tan olish jinoyat huquqi tamoyillariga zid hisoblanadi.

Shu bilan birga, A.I. Rarog yuridik shaxslarni faqat huquqiy fiksiya sifatida baholash mumkin emasligini ham tan oladi, chunki ularning jamiyat hayotidagi ta'siri sezilarli darajada katta. Biroq ularni jinoyat subyekti sifatida to'g'ridan to'g'ri tan olish jinoyat huquqining asosiy qonuniyatlarini buzishi mumkinligini ta'kidlaydi. U yuridik shaxslarning javobgarligini inkor etmaydi, biroq buning uchun alohida huquqiy institut joriy etilishini taklif qiladi. Uning fikricha, mazkur institut jinoyat huquqi doirasida emas, balki chegaraviy huquq sohalarida (masalan, iqtisodiy yoki ma'muriy huquq doirasida) shakllantirilishi mumkin. Javobgarlik shakllari esa jismoniy shaxslarnikidan farqli ravishda jarima, faoliyatni to'xtatib turish, litsenziyadan mahrum etish, tugatish va boshqa choralar ko'rinishida bo'lishi lozim. Shu tarzda yuridik shaxslarga nisbatan "alohida, modifikatsiya qilingan javobgarlik" modelini qo'llash maqsadga muvofiqdir (Rarog, 2020). A.I. Rarogning yondashuvidan kelib chiqib, yuridik shaxslar uchun javobgarlikni ilmiy va huquqiy asosda joriy etish faqat klassik jinoyat huquqi chegaralarini qayta ko'rib chiqish bilan emas, balki yangi huquqiy yondashuvlarni ishlab chiqish orqali amalga oshirilishi lozimligi anglash mumkin.

N.V. Radutnaya (2016) yuridik shaxslarga nisbatan jinoiy javobgarlikni joriy etishda aybdorlik, niyat va maqsad kabi ruhiy elementlarni yuridik shaxsga nisbatan qo'llash imkoni yo'qligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, ayb va jazo shaxsiy xarakterga ega bo'lib, jinoyat huquqi tamoyillariga ko'ra jazo faqat shaxsga nisbatan qo'llanilishi lozim. Shu bois yuridik shaxslarga nisbatan jinoiy jazo tayinlash muammoli hisoblanadi. Shu bilan birga, u yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligini to'liq istisno qilmaydi, balki uni alohida huquqiy institut yoki gibril tizim orqali tartibga solishni taklif etadi. Bunda jismoniy va yuridik shaxslar javobgarligi aralashtirilmasligi hamda yuridik shaxslar uchun alohida huquqiy mexanizmlar qo'llanishi lozim.

I.I. Kucheroval yuridik shaxslarga nisbatan jinoiy javobgarlik masalasini huquqiy amaliyot va qiyosiy tahlil nuqtayi nazaridan ko'rib chiqadi. U Rossiya Federatsiyasida yuridik shaxslarga nisbatan jinoiy javobgarlik rasmiy ravishda mavjud emasligini qayd etadi. Biroq ma'muriy javobgarlik normalari, ayniqsa, korrupsiyaga qarshi kurashish doirasida, yuridik shaxslarning aybini qayd etish imkonini beradi (Rossiya Federatsiyasi Ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi kodeksning 2.10-moddasi). Shunga qaramay, uning fikricha, bu choralar yetarli emas, chunki ma'muriy sanksiyalar ko'p hollarda samarasiz bo'lib qoladi. Shu sababli yuridik shaxslarning xatti-harakatlarini jinoyat huquqi tizimi orqali baholash va jazolash samaraliroq bo'lishi mumkin.

U o'z qarashlarini asoslash uchun Fransiya, Germaniya, AQSH va Buyuk Britaniya tajribasini misol qilib keltiradi hamda Rossiya jinoyat qonunchiligida yuridik shaxslar javobgarligini joriy etishni taklif qiladi. Uning fikricha, javobgarlik nafaqat jazolash, balki profilaktika va ichki nazorat mexanizmlarini mustahkamlashga ham xizmat qilishi lozim. Shuningdek, qonunchilikka yuridik shaxsning aybini belgilash mexanizmlari (masalan, boshqaruv organlari harakatlari orqali) aniq kiritilishi zarurligini ta'kidlaydi (Kucheroval, 2019).

Y.V. Sidorenko yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligi masalasiga ehtiyotkorlik va tanqidiy yondashgan. Uning fikricha, yuridik shaxslarni jinoyat subyekti sifatida belgilash quyidagi inson huquqlari buzilishi ehtimolini yuzaga keltirishi mumkin:

himoya huquqining to'liq ta'minlanmasligi;

aybsizlik prezumpsiyasining real ta'minlanmasligi;

muayyan shaxslarning xatti-harakatlari orqali kompaniyaga ayb yuklanishi natijasida inson va tashkilot javobgarligi chegarasining yo'qolishi.

Shu sababli u yuridik shaxsga nisbatan jinoyat ishini yuritish odil sudlovning xalqaro standartlariga zid kelishi mumkinligini ta'kidlaydi.

Y.V. Sidorenko yuridik shaxslarni jinoyat subyekti sifatida belgilash o'rniga quyidagi muqobil yechimlarni taklif qilgan:

– yuridik shaxslar uchun ma'muriy javobgarlikni belgilash;

– moliyaviy sanksiyalar tizimini (jarimalar, kompensatsiya to'lovlari, aktivlarni muzlatish va boshqalar) joriy etish;

– tashkiliy cheklovlar (litsenziyadan mahrum etish, tenderlarda qatnashish huquqidan mahrum qilish va h.k.)ni joriy qilish;

– ishchanlik obro'siga oid ta'sir choralari qo'llash ("qora ro'yxatlar" tuzish va unga kiritish, bunday ro'yxatlarni e'lon qilish).

Muallif ushbu choralarni jazo emas, balki ta'sirchan profilaktika vositasi sifatida baholaydi. Uning yondashuvi jinoyat huquqining normativ-nazariy asoslarini himoya qilishga qaratilgan. U yuridik shaxslarga nisbatan jinoiy javobgarlikni joriy etishni nafaqat huquqiy, balki axloqiy jihatdan ham baholash zarur, deb hisoblaydi. Muallif jinoyat huquqi – oxirgi chora (ultima ratio) ekanligini ta'kidlab, bu institutga shoshilmasdan va fanning umume'tirof etilgan prinsiplariga tayangan holda yondashish kerakligini ta'kidlaydi (Sidorenko, 2017).

O.Y. Bakaev bugungi kunda yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligini belgilash zarurati yuzaga kelganligini ta'kidlaydi. U "korporativ ayb"ni yuridik shaxsni javobgar qiluvchi asosiy tushuncha sifatida ilgari suradi. Bunda ayb shaxsiy irodadan ko'ra tashkilotning ichki tuzilmasi va boshqaruv qarorlarida aks etadi (masalan, nazorat mexanizmlarining yetishmasligi, xavflarni boshqarish tizimining mavjud emasligi, korporativ etikaning yo'qligi), jinoyat esa faqat shaxs emas, balki tashkilotning madaniyati va funksiyalari tufayli sodir bo'ladi. Bu yondashuv anglo-sakson huquq tizimidagi "corporate fault" konsepsiyasiga yaqin turadi.

O.Y. Bakaev yuridik shaxs jinoyat sodir etganini aniqlash uchun quyidagi mexanizmlarni taklif etadi:

– "tashkilot nomi bilan harakat qilgan shaxs" modeli – kompaniya manfaatida harakat qilgan shaxslar orqali javobgarlik yuklash;

– tizimli nazorat kamchiligi – kompaniyadagi jarayonlar jinoyatga imkon bergani isbotlangan bo'lishi kerak;

– komplayens institutlarining mavjud emasligi – tashkilot o'z zimmasidagi profilaktik majburiyatlarni bajarmaganligi.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, O.Y. Bakaev (2021) yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligini belgilash bo'yicha quyidagi xulosalarni ilgari surgan:

– huquqiy zaruratdir – chunki jinoyatlar tashkilot darajasida amalga oshirilmoqda;

– ijtimoiy zaruratdir – chunki korporativ jinoyatlar jamiyat xavfsizligiga tahdid soladi;

– lekin yuridik shaxslar jinoiy javobgarligini belgilash va amalga oshirishda ehtiyotkorlik va huquqiy aniqlik bo'lishi shart.

D.M. Kushbakov (2021) yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligini belgilash zarur deb hisoblab, Jinoyat kodeksini “Yuridik shaxslarga nisbatan qo'llaniladigan jinoyat-huquqiy ta'sir choralari” deb nomlangan alohida bo'lim bilan to'ldirishni taklif qilgan.

G'. Alimov (2019) xalqaro standartlarni tahlil qilgan holda korrupsion jinoyatlar uchun yuridik shaxslar javobgarligini belgilashni taklif etgan.

A.S. Yakubov va Sh.O. Azim (2025) yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligi masalasi mamlakatimiz uchun ham yangilik emasligini, ushbu masala 1994-yilda JK loyihasida muhokama qilinganini, biroq yetarli darajada qo'llab-quvvatlanmaganini ta'kidlaydi. Ular ayrim konservativ qarashlar ustunlik qilganini, ammo bunday yondashuvlar zamonaviy muammolarni hal etishda to'siq bo'layotganini qayd etadi. Ular yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligini quyidagi ikki yo'nalishda joriy etishni taklif qiladi:

- JK Umumiy qismida yuridik shaxslar javobgarligiga oid mustaqil bo'lim ajratish;
- JKning muayyan moddalarini yuridik shaxslar javobgarligiga oid qoidalar bilan to'ldirish.

Bunda ular O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 39-moddasini asos sifatida olib, yuridik shaxslar sudda da'vogar va javobgar bo'la oladigan tashkilot ekanligini ko'rsatadi hamda ushbu qoidalaridan yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligi masalasida ham foydalanish mumkinligini ta'kidlaydi.

Yuqorida yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligi (jinoyat subyekti bo'la olishi)ga oid bir qator tadqiqotlar ko'rib chiqildi. Ushbu tadqiqotlar yuzasidan matn davomida ataylab mualliflik pozitsiyasi bildirilmagan. Klassik jinoyat huquqi maktabi nuqtayi nazaridan jinoyat subyekti faqat aqli raso jismoniy shaxs bo'lishi mumkinligi yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligini istisno etadi. Biz ham shu pozitsiyaga qo'shilamiz: yuridik shaxslarning javobgarligi oqibatda ushbu yuridik shaxsda faoliyat yuritayotgan, jinoiy oqibatlar kelib chiqishida bevosita aybdor bo'lmagan shaxslarga nisbatan salbiy oqibatlar (ish o'rinlarining qisqarishi, maoshlarning kamayishi va boshqalar) keltirib chiqarishi mumkin, deb hisoblaymiz.

Shu bilan birga, zamonning rivojlanishi, yangi texnologiyalarning jamiyat hayotiga jadal kirib kelishi, ijtimoiy munosabatlarning o'zgarishi, shuningdek korrupsiyaviy va ekologik jinoyatlar ko'lami oshib borayotgani jinoyat huquqi asoslarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda.

Yuridik shaxslarga nisbatan jinoiy javobgarlikni joriy etish masalasini o'rganish O'zbekistondagi huquqiy islohotlar, iqtisodiy liberallashtirish va jamiyat xavfsizligini ta'minlash sharoitida dolzarb ahamiyat kasb etadi. Chunki soliqdan bo'yin tovlash, korrupsiya, tabiatga zarar yetkazish, noqonuniy moliyaviy operatsiyalar bilan bog'liq jinoyatlar soni va xavfi ortib bormoqda. Jismoniy shaxs orqali tashkilot manfaatida jinoyat sodir etilganda mas'uliyat faqat individual emas, balki tashkilot darajasida ham bo'lishi mumkinligi, shuningdek xalqaro huquqiy majburiyatlar, xususan, BMTning Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi (2003) davlatlardan yuridik shaxslarga nisbatan samarali sanksiyalar joriy etishni talab qilishi bu masalaning dolzarbligini yanada oshiradi.

Yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligini belgilash uchun avvalo quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish talab etiladi:

- jinoyat huquqining fundamental asoslari (ayb, jazo)ni qayta ko'rib chiqish;
- yangi subyekt – yuridik shaxs tushunchasini ishlab chiqish;
- ayb shakli (korporativ ayb, tashkiliy mas'uliyat) va jazo turlari (jarima, faoliyatni to'xtatish, tugatish va boshqalar) kabi yangi huquqiy mexanizmlarni ishlab chiqish;

– jinoyat ishlarini yuritish tartibida protsessual yangiliklarni, xususan, yuridik shaxs manfaatlarini himoya qilish uchun huquqiy vakilni jalb etish asoslarini ilmiy jihatdan tadqiq qilish.

Yuridik shaxslar jinoiy javobgarligini belgilashning qanday afzallik va kamchiliklarini bo'lishi mumkinligini quyidagi jadval asosida ko'rsatishga harakat qilamiz (jadval).

Jadval

Yuridik shaxslar jinoiy javogarliligini belgilashning afzal va kamchilik tomonlari

<i>Afzalliklari</i>	<i>Kamchiliklari</i>
Korporativ xatarlarning oldini olish – tashkilotlarda komplayens institutlar va ichki nazoratni mustahkamlaydi.	Jinoyat huquqi shaxsiy xususiyatga ega ekanligi – yuridik shaxsda ayb, niyat, iroda kabi subyektiv belgilar mavjud emas.
Jamiyat xavfsizligini kuchaytirish – yirik kompaniyalar, xususan, transmilliy korporatsiyalar ta'siridagi jinoyatlarga qarshi samarali chora bo'lishi mumkin.	Aybni jismoniy shaxsdan tashkilotga yuklash xavfi – ayrim hollarda haqiqiy jinoyatchining javobgarlikdan qochish ehtimoli ortishi mumkin.
Xalqaro ishonch va investitsion muhit yaxshilanishi – huquqiy barqarorlik orqali xorijiy sarmoyadorlar uchun ishonchli muhit yaratiladi.	Ortiqcha jazolash va ikki karra javobgarlik – yuridik shaxs jinoiy javobgarlikka tortiladigan bo'lsa, bu odatda uning aksiyadorlari, xodimlari va mijozlari uchun ham salbiy oqibatlarga olib keladi. Bundan tashqari, aybdor xodimlar alohida jinoiy ta'qibga tortiladi, bu esa korporatsiyaga nisbatan ikki baravar jazo belgilashga sabab bo'ladi
Yirik korporatsiyalar tomonidan qonun buzilishlarini kamaytirishga xizmat qilishi – jinoiy javobgarlik mavjudligi yirik korporatsiyalarning qarorlar qabul qilish jarayoniga ehtiyotkorlik bilan yondashuvni ta'minlaydi.	Jazo jinoyatning oldini olishga xizmat qilmaydi, bu yuridik shaxslarga katta miqdordagi jarimalar yoki moliyaviy sanksiyalar qo'llash jinoyatni oldini olishda samarasizdir. Bunday sanksiyalar korporatsiyaning yuqori rahbariyati yoki aybdor shaxslar emas, balki oddiy aksiyadorlar va xodimlar uchun ham zararlidir.

Yuridik shaxslar jinoiy javobgarligi (jinoyat subyekti bo'la olishi) masalasi alohida tadqiqotlar obyekti bo'lishi kerak deb hisoblaymiz.

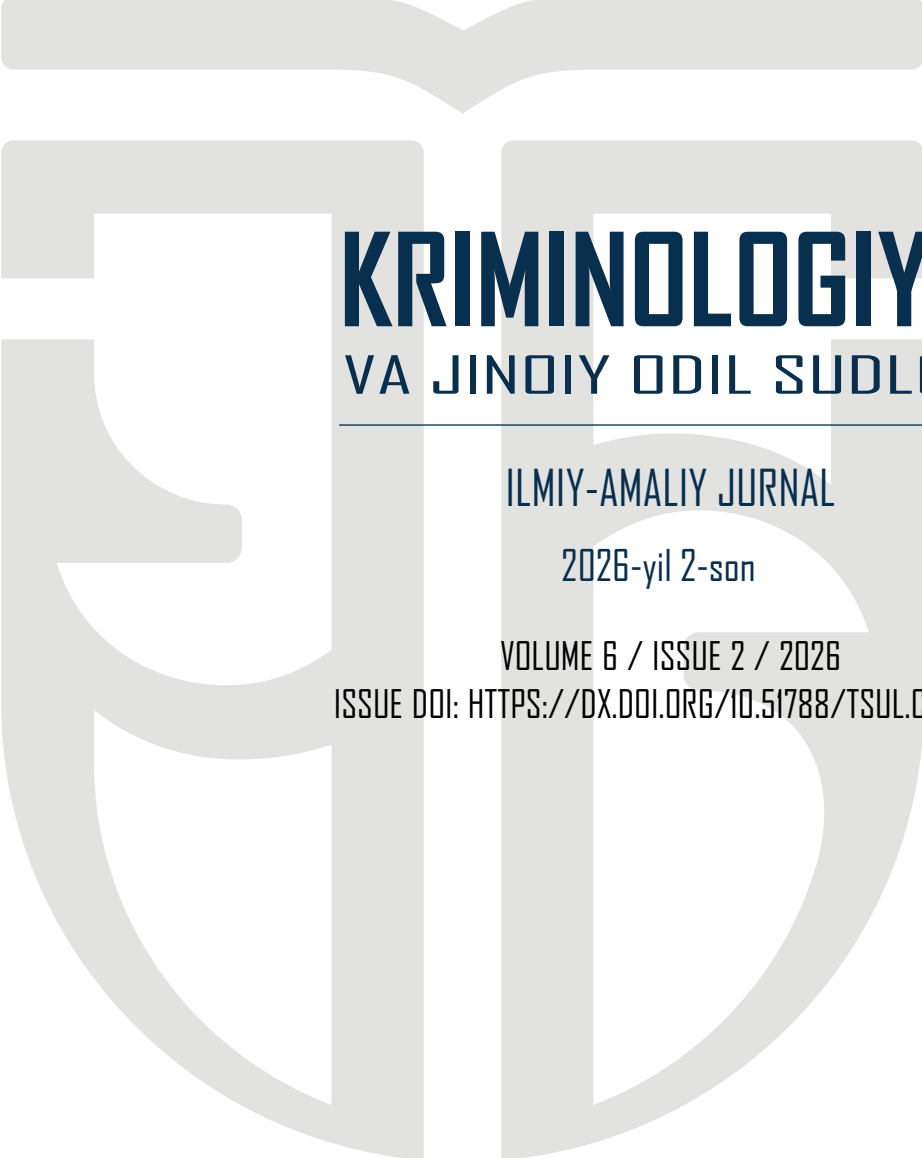
Xulosa

Yuridik shaxslarning jinoiy javobgarligini joriy etish — shunchaki jazolash mexanizmi emas, balki biznes muhitida korporativ halollik (integrity) va ichki profilaktika (komplayens) tizimini majburiy shakllantirishning eng ta'sirchan vositasidir. Islohotlarni amalga oshirishda jismoniy shaxsning shaxsiy javobgarligi va tashkilotning institutsional mas'uliyati chegarasini aniq belgilash huquqiy adolatni ta'minlashning bosh mezoni hisoblanadi. Shu sababli, eng muvozanatli yo'l — klassik jinoyat huquqi prinsiplarini buzmaganda holda, yuridik shaxslar uchun jinoyat-huquqiy xarakterdagi alohida, modifikatsiya qilingan (gibrid) ta'sir choralari tizimini (jarimalar, komplayens nazoratini majburiy joriy etish, litsenziyani bekor qilish yoki o'ta og'ir hollarda tugatish) Jinoyat kodeksining maxsus bo'limida yoki chegaraviy huquq sohalarida (ma'muriy-iqtisodiy) joriy etishdir.

REFERENCES

1. Alimov, G. A. (2019). *Yuridik shaxslarning korrupsion huquqbuzarliklar uchun javobgarligini tartibga soluvchi xalqaro standartlar tizimi* [The system of international standards regulating the liability of legal entities for corruption offenses]. YuMOM.
2. Alimov, G. A., & Israilov, B. I. (2020). *Tenevaya ekonomika, korruptsiya, vzyatochnichestvo: ugovovno-pravovaya otsenka* [Shadow economy, corruption, and bribery: Criminal law assessment]. Adolat.
3. Arlen, J. (2022). Countering capture: A political theory of corporate criminal liability. *Journal of Corporation Law*, 47(4), 861–902. https://jcl.law.uiowa.edu/sites/jcl.law.uiowa.edu/files/2022-09/Arlen_Online.pdf
4. Austin, J. (1879). *Lectures on jurisprudence, or the philosophy of positive law*. John Murray.
5. Bakaev, O. Yu. (2021). Korporativnaya ugovovnaya otvetstvennost: neobkhodimost i predely [Corporate criminal liability: Necessity and limits]. *Law and Right*, (5), 27–31.
6. Bix, B. (2013). *John Austin and constructing theories of law*. In *The Legacy of John Austin's Jurisprudence*. Dordrecht.
7. De Montmorency, J. E. G. (1910). Friedrich Carl von Savigny. *Journal of the Society of Comparative Legislation*, 11(1), 32–54. <http://www.jstor.org/stable/752568>
8. Dewey, J. (1926). The historic background of corporate legal personality. *Yale Law Journal*, 35(6), 655–673. <https://openyls.law.yale.edu/entities/publication/c936e91e-5380-4e69-8f47-791f9b073d18>
9. Diamantis, M. E. (2019). Functional corporate knowledge. *William & Mary Law Review*, 61(2), Article 1. <https://scholarship.law.wm.edu/wmlr/vol61/iss2/1/>
10. Freund, E. (1962). Pioneer of Administrative Law. *The University of Chicago Law Review*, 29(4), 755–781. <https://doi.org/10.2307/1598814>
11. Gierke, O. (1913). *Das deutsche Genossenschaftsrecht* [German cooperative law]. Weidmann. <https://catalog.hathitrust.org/Record/100455196>
12. Kucherova, I. I. (2019). Yuridicheskie litsa kak subyekty ugovnoy otvetstvennosti: rossiyskaya i zarubezhnaya praktika [Legal entities as subjects of criminal liability: Russian and foreign practice]. *Journal of Russian Law*, (7), 52–59.
13. Kushbakov, D. M. (2021). Yuridik shaxslar jinoiy javobgarligining xususiyatlari [Features of criminal liability of legal entities]. *Academic Research in Educational Sciences*, 2(5), 1029–1037. <https://cyberleninka.ru/article/n/yuridik-shaxslar-zhinoiy-zhavobgarligining-hususiyatlari>
14. Pollock, F. (1882). *Essays in jurisprudence and ethics*. Macmillan.
15. Pollock, F. (1887). *The law of torts: A treatise on the principles of obligations arising from civil wrongs in the common law*. Stevens and Sons.
16. President of the Republic of Uzbekistan. (2018, May 14). *On measures to radically improve the system of criminal and criminal procedural legislation* (Presidential Resolution No. RP-3723). Lex.uz.
17. Radutnaya, N. V. (2016). Yuridicheskoe litso kak subyekt ugovnoy otvetstvennosti: problemy i perspektivy razvitiya [Legal entity as a subject of criminal liability: Problems and development prospects]. *Russian Justice*, (4), 15–18.
18. Rarog, A. I. (2020). *Ugovnoe pravo Rossii*. [Criminal law of Russia]. Prospekt.

19. Sarma, G. N. (1950). Harold J. Laski. *The Indian Journal of Political Science*, 11(4), 133–144. <http://www.jstor.org/stable/42743266>
20. Sidorenko, E. V. (2017). Problemy vvedeniya ugovnoy otvetstvennosti yuridicheskikh lits v rossiyskoe ugovnoe pravo [Problems of introducing criminal liability of legal entities into Russian criminal law]. *Criminal Law* (2), 48–55.
21. Smith, S. F. (2022). Corporate criminal liability: End it, don't mend it. *Journal of Corporation Law*, 47(3), 1–45. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4031945>
22. Van Erp, J. (Ed.). (2018). *The organizational aspects of corporate and organizational crime*. MDPI. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/193986/1/978-3-03897-259-4.pdf>
23. Yakubov, A. S., & Azim, Sh. O. (2025). Mekhanizm pravovoy reglamentatsii ugovnoy otvetstvennosti yuridicheskikh lits [Mechanism of legal regulation of criminal liability of legal entities]. *Criminological Activity*, 3(4), 9–18.

KRIMINOLOGIYA VA JINOIY ODIL SUDLOV

ILMIY-AMALIY JURNAL

2026-yil 2-son

VOLUME 6 / ISSUE 2 / 2026

ISSUE DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.CCJ.6.2](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.CCJ.6.2).